

УДК 81'367.332.7+164.2

ДІЄПРИСЛІВНИК У ПОЗИЦІЇ ДРУГОРЯДНОГО ПРЕДИКАТА

Мединська Н. М.

Стаття присвячена з'ясуванню граматичного статусу дієприслівника: морфологічних особливостей у парадигмі дієслова, синтаксичних функцій у структурі речення. Розглянуто особливості вираження його семантики у позиції другорядного предиката.

Ключові слова: дієприслівник, ознакові слова, другорядний предикат, напівпредикативність.

Статья посвящена определению грамматического статуса деепричастия: морфологических особенностей в парадигме глагола, синтаксических функций в структуре предложения. Рассмотрены особенности выражения его семантики в позиции вторичного предиката.

Ключевые слова: деепричастие, признаковые слова, вторичный предикат, полупредикативность.

The article is devoted to the grammatical status of adverbial participle: morphological features in the paradigm of the verb, syntactic functions in the sentence structure. The peculiarities of expression its semantics in the position of secondary predicate are analyzed.

Key words: adverbial participle, attributewords, secondary predicate, semi predication.

На сучасному етапі розвитку лінгвістичних досліджень помітно посилюється інтерес учених до питання взаємодії частин мови на синтаксичному рівні функціонування мовних одиниць.

Науковий пошук у зазначеному напрямі спрямований на пізнання співвідношення між індивідуальним та універсальним у конкретному слові, виявлення тенденцій у русі та зміні характеру взаємодії лексико-граматичних класів слів становить важливе підґрунтя для з'ясування загальної теорії мови, зокрема й синтаксичної теорії кожної окремої мови, оскільки картина світу, усе життя людського суспільства у світі, що пропускається крізь колективне людське пізнання, відображається у кожній мові питомими засобами і формами [10, с. 5]. Спостерігаючи властивості предметів та їхню взаємодію, людина абстрагує їх та пояснює, встановлює причиново-наслідкові зв'язки.

Дослідження частин мови з боку їх внутрішніх та зовнішніх ознакових зв'язків є одним із найперспективніших напрямків у сучасній лінгвістиці. Проблема взаємодії різних лексико-граматичних класів передбачає з'ясування характеру їхніх ознак, взаємозамінюваності конститuentів – їхніх складників в окремих умовах функціонування та поєднання слів одне з одним у рамках різних типів лексичних і граматичних сполучень у структурі речення та перехід слів з одних частин мови в інші.

Структурно-семантичний напрям постулює багатоаспектність. За словами В. В. Бабайцевої, він передбачає логічний аспект речення, що знаходить вираження у структурі й семантиці, та комунікативний, який доповнює семантику речення актуалізацією комунікативного центра [1]. У цьому зв'язку **актуальним** постає питання програматичний статус дієприслівника в аспекті реалізації його функцій, ураховуючи різні граматичні і семантичні модифікації синтаксичних структур.

У статті поставлено за **мету** з'ясувати граматичні особливості дієприслівників як форм ознакових слів.

До проблеми дієприслівника зверталися дослідники XIX–XX ст.: О. О. Потебня, О. О. Шахматов, С. П. Обнорський, В. І. Борковський, В. В. Виноградов та ін., визначаючи його по-різному: і як самостійну змішану частину мови, і як форму дієслова, як вербоїд, чи як віддієслівний прислівник, по-різному кваліфікували граматичні особливості його. О. О. Потебня характеризував дієприслівник як атрибутивну, А. А. Зализняк – як не особову форму, а В. В. Виноградов – як гібридну прислівниково-дієслівну категорію, зауваживши, що “тільки видові значення, особливості

дієслівного керування протидіють перевтіленню цієї форми дієприслівника (від основ недоконаного виду) у прислівник, з яким його ріднить функція якісно-дієвого відношення до дієслова [3, с. 320]. Ще Мещанінов зауважував, що дієприслівник передає одну із сторін значення основного предиката, але не уточнює його категорії часу й модальності. Дієприслівники, що виражають дію або стан, відокремлюються від предиката. Займаючи у реченні різні позиції, вони виконують у ньому різні функції. Переходячи у позицію головної дії, набуваючи при цьому форми дієслова, дієприслівник може виражати дію або стан, змінюючи навіть семантику речення [14, с. 320–321].

В українському мовознавстві помітне місце в теоретичному осмисленні дієприслівника посіли монографії і дисертаційні праці Е. С. Сасинович, В. М. Русанівського, Л. М. Коць, О. В. Кульбабської, І. Р. Вихованця, К. Г. Городенської, М. Я. Плющ, О. О. Селіванової, які об'єднують намагання охопити весь комплекс питань, пов'язаних з аналізом граматичних властивостей дієприслівника, з виявленням його транспозиційних можливостей, поясненням процесу адвербіалізації.

Утрадиційне трактування дієприслівника як вербоїд, незмінної гібридної форми дієслова, що позначає додаткову процесуальність основної дії, ґрунтується на наявності в ньому ознак дієслова та прислівника [17, с. 296; 18, с. 132]. В. М. Русанівський виокремлював дієприслівник за морфологічними ознаками дієслова – здатністю виражати категорії виду і часу [17].

А. П. Грищенко трактує дієприслівник як “незмінну дієслівну форму, яка позначає дію або стан як ознаку іншої дії або стану, зберігаючи дієслівні морфологічні категорії виду і часу” [21, с. 445]. К. Г. Городенська зауважує, що дієприслівник “перебуває за межами синтаксичного функціонування дієслова, бо трансформує його значення дії та стану в позицію прислівника” [5, с. 223] та характеризує дієприслівник як “віддієслівний прислівник за синтаксичною й морфологічною ознаками, що є основними для прислівникового класу слів” [5, с. 323] і відповідно особливості його функціонування подає в розділі “Прислівник” [5].

М. Я. Плющ визначає дієприслівник як незмінювану дієслівну форму, яка вказує на додаткову дію, пояснює в реченні основне дієслово-присудок [15, с. 251]. Дієприслівник, отже, трактовано як форму дієслова, що виступає носієм предикативної ознаки, але не основної, а вторинної, яка додатково характеризує основну. Таке тлумачення цілком узгоджується із положенням О. В. Бондарка про стратифікацію семантики, ідею якої започаткували в своїх працях В. фон Гумбольдт і О. О. Потєбня, заявивши про специфіку відображення мовного змісту в його зв'язку із мисленням.

За словами О. В. Бондарка, “питання про стратифікацію семантики передбачає розрізнення і співвіднесення різних рівнів та аспектів змісту, вираженого мовними засобами, в його відношенні до мисленнєвого (смыслового). Мова йде не лише про диференціацію всередині широкого семантичного змісту, але й про аналіз взаємозв'язків різних сторін семантики як складного цілісного об'єкта” [2, с. 99]. Стосовно словоформи в синтаксичній конструкції учений наголошує на відмінності між функцією як призначенням (потенцією) і функцією *результату* – реалізації для вираження певних відношень у конкретному висловленні. Виділення цих двох аспектів функцій, на його думку, є вихідним пунктом ... суджень про функції граматичних одиниць [2, с. 340].

У “Синтаксисі сучасної української літературної мови. Проблемні питання” зазначено, що дієприслівник у ролі обставини частково зберігає другорядно-предикативне значення [19]. М. Я. Плющ наголошує, що основною для дієприслівника є функція другорядно-предикативна, а “свідченням того, що дієприслівник зберігає значення напівпредикативності, є інша його функція – неузгодженого означення, коли в прислівній (приіменниковій) позиції він втрачає дієслівні ознаки: *У положенні стоячи повільно присідаємо; Мах ногами з положення лежачи вгору, потім зігнути в колінах, опустити, не торкаючись підлоги* [16, с. 23]. Дослідниця вважає, що відмінність між дієприслівником у ролі пропозитивного присудка та неузгодженого означення полягає в особливості зв'язку: предикативного (координації) і підрядного – прилягання [16, с. 23].

У функції напівпредикативній дієприслівник опосередковано виражає категорії виду, часу, модальності й особи. Позначаючи основну і додаткову дію, мовець

співвідносить їх із тим самим суб'єктом ситуації: *Молодці квапливо бігли по воду, **вимахуючи** мідяними побіленими кухвами (М. Коцюбинський). Молодці квапливо бігли по воду, при цьому (молодці) вимахували мідяними побіленими кухвами.* Дієприслівники утворені від форм теперішнього і минулого часу і тому співвіднесені тільки з формами теперішнього та минулого часу і зовсім не передають часової співвіднесеності з дієслівними формами майбутнього часу [5, с. 320].

Утворені від дієслівних форм видових форм теперішнього часу, семантично пов'язані з дієсловами недоконаного виду вони виражають значення одночасності: ***Водячи** паровоз, Мармура вчив свого помічника підтримувати у котлі потрібний тиск пари (С. Чорнобривець). Радюк пішов туди, де зібралась дівчата на вулиці, і стояв до півночі, **спершись** на тин, **дивлячись** на хлопців, на дівчат, **слухаючи** пісні (І. Нечуй-Левицький).*

Дієприслівники доконаного виду і дієприслівникові звороти можуть також виражати другорядну дію як одночасну з головною: *Щоправда, на своєму весіллі фізично не був присутній, бо саме пролітає над екватором, але його наречена стояла у штаті Техас і дивилася в небо, **обнявши** картонний силует коханого (Ліна Костенко).* Дієприслівники, утворені від форм чоловічого роду однини минулого часу доконаного виду передають значення одночасності з додатковим відтінком. Пор.: ***Вивчаючи** історію Стародавнього Риму, учні на кожному уроці робили позначення на контурній карті Європи (З журналу). **Витягнувши** пістолет, підняв [Мюльнер] б прицільну рамку на відмітку "300" (І. Багмут).*

Проте, за І. Р. Вихованцем, значення часу в дієприслівнику морфологічно нейтралізоване, хоча впливає з його стосунку до дії, процесу або стану, виражених дієсловом [4, с. 143].

Дієприслівник у ролі організатора відокремленої синтагми здатний реалізувати позицію спільного суб'єкта і компонента з об'єктним значенням у формі знахідного відмінка іменника: *Княжич жив у печері великого Никона, **читаючи** вголос його книги й **приймаючи** поучення від великих старців Печерського монастиря (М. Грушевський);*

- зі значенням спрямування дії на об'єкт у формі родового відмінка іменника: *У гарячій дівчина, не **зажалівши** батька, виказала, де схований кулемет (І. Ле). Є такий вид самотності – сидіти перед телевізором, **не вмикаючи** світла (Ліна Костенко).* Дія переходить на суб'єкт у родовому відмінку;

- зі значенням спрямування дії до адресата: *Не **подякувавши** батькові, вибігла з хати;*

- зі значенням зняття: *Коли весь комітет одногосно визнав її роботу незадовільною, дівчина ледве перемогла себе, щоб не піти з кімнати, **грюкнувши** дверима (О. Донченко);*

- із позицією локатива: *Таку ж мету (добрі побажання) переслідували засівальники на різдвяно-новорічних святках, **колядуючи** й **щедруючи** в кожній хаті (З журналу). Їх [лицарів] вже кілька сот розбилося об мармуровий поміст, **ослизнувши** на кришталевій **кручі** (Леся Українка).*

Як зауважує М. Я. Плющ, кількісний склад дієприслівникової конструкції у структурі речення може змінюватися, оскільки, крім приєднання форм, зумовлених валентністю дієслівного слова, дієприслівник здатний поширюватися за рахунок слів і словосформ, зумовлених комунікативними функціями висловлення – семантично доповнити, уточнити основне слово (структурний мінімум організованої ним конструкції) [16, с. 25]. Тому дієприслівник у реченні може реалізувати тривалентну позицію:

- із суб'єкта, об'єкта, адресата: *Оті шкільні діалоги мали вплив і на шкільну драму, **придавши** їй замість поетичного дидактичний **характер** (І. Франко);*

- із суб'єкта, об'єкта, локатива: *Над шанцями світової війни скреготали чавунні зуби смерті і жерли кинуті оселі, а житці їхні з малими дітьми, **склавши** убогі **манатки на вози**, тяглися битими шляхами на тихий схід (О. Слісаренко);*

чотиривалентну позицію: *Промчався ураган зі зливами, потім ударив мороз, – саме під час перельоту метеликів "монархів" на зимівлю, і вони попадали, як скляні, **встеливши собою землю на декілька кілометрів** (Ліна Костенко).*

А. П. Загнітко розглядає дієприслівник (дієприслівниковий зворот) як відокремлену обставину, але зазначає, що обставинами їх можна назвати тільки умовно,

оскільки вони ґрунтуються на детермінативному зв'язку, характеризується особливими семантико-синтаксичними функціями [7]. За словами М. Я. Плющ, дієприслівникові звороти на фоні вираження другорядної предикації, займаючи позицію детермінанта, здатні виражати складні логічні відношення, взаємопов'язані між собою як ситуативно зумовлені характеристики дії, процесу, стану [16, с. 31]. За словами Г. О. Золотової, дієприслівники у поліпредикативних ускладнених моделях співвідносяться з особовими дієсловами-предикатами, вживаючись у реченні як засоби вторинного, імпліцитно-предикативного позначення дії, а отже, вони можуть розглядатися як синтаксичні деривати дієслів-предикатів. Це положення вчена ілюструє конструкціями: *Брат працює в деревні* та ускладнене речення з його дериватом адвербіалізацією: *Працює в деревні, брат часто писав матері* [10, с. 183]. На переконання дослідниці, синтаксичні деривати дієслова-предиката, або звороти, утворені на їх основі, у реченні реалізують предикативні категорії часу, модальності, особи тільки частково та відносно дієслова-предиката, через це їм приписується ознака напівпредикативності. Речення, в якому функціонують напівпредикативні компоненти, стає поліпредикативним, або предикативно конденсованим [10, с. 183].

Будь-яка модель речення, на думку Г. О. Золотової, побудована двома взаємообумовленими компонентами, вираженими відповідними словоформами зі значенням відповідного предмета / поняття та його предикативної ознаки [10, с. 23]. Дієприслівник виражає другорядну предикативну ознаку в стосунку до підмета основного предиката.

У висловленні дієприслівник і дієприслівниковий зворот формують згорнуту (синкретичну) семантичну предикацію, передаючи суміщені функції різного плану, що ґрунтується на значеннях дієприслівника, предиката й контексту. Е. С. Сасинович запропонувала типологію варіантів уживання дієприслівника як вторинного предиката із суміщеною функцією обставини: як 1) відокремлений другорядний предикат з часовою залежністю; 2) відокремлений другорядний предикат з причинною залежністю; 3) відокремлений другорядний предикат з допустовою залежністю; 4) відокремлений другорядний предикат з наслідковою залежністю; 5) відокремлений другорядний предикат з умовною залежністю; 6) відокремлений другорядний предикат з залежністю мети [18, с. 222].

Залежно від актуалізації характеристик повідомлення просте ускладнене речення, можна трансформувати у складне з підрядними обставинними, що передбачає заміну дієприслівникового звороту підрядною частиною із відповідними сполучниками. Завдяки цьому у структурі простого ускладненого речення встановлюються відношення мотиваційної предикації. У разі реалізації власне мотиваційних відношень другорядна дія виступає як самостійна з додатковими обставинними відтінками у значенні [13, с. 122]. Відношення мотиваційної предикації можуть набувати ознак додаткових семантико-синтаксичних відношень, наприклад, причинно-наслідкового зв'язку: *Марійка, наздоганяючи сани, посковзнулась і шубовснула просто в калюжу (М. Коцюбинський)*. *Марійка, прагнучи наздогнати сани, посковзнулась і шубовснула просто в калюжу*; часового зв'язку: *Багато міст, містечок, сіл звидів Яким, мандруючи з цирковою трупою, та все ще якимось не міг трафити до свого вуйка (С. Ковалів)*. *Коли Яким мандрував з цирковою трупою, він багато звидів міст, містечок, сіл, та все ще якимось не міг трафити до свого вуйка*. Вказуючи на причину, що зумовила виконання основної дії, постпозитивний дієприслівник недоконаного виду одночасно реалізує значення часу або наслідку.

Темпоральне значення передають переважно дієприслівники недоконаного виду на позначення руху та переміщення у просторі: *Отак-то я собі вночі, Понад Невною іду, Гарненько думав (Шевченко)*.

Дієприслівникові звороти можуть передавати порівняльні відношення, поєднуючись із дієсловом-присудком за допомогою часток *мов, немов, наче, ніби*: *Навіть тоді, як їхали наступного досвітку на лови, позирали на свого князя, мовби питаючи: "Чи правда то? Чи нам не приснилося сп'яна?" (Дмитро Міщенко)*. Дієприслівниковий зворот може бути семантично залежним від прислівника з обставинною функцією, який вказує на порівняння не тільки дій, а й обставин: *Журналісти не могли похвалитися такою витримкою. Вони злякано позирали на*

секретаря комітету комсомолу, **мовби питаючи**: що нас жде тут іще? Але той заспокоїв їх (П. Загребельний).

Отже, можна простежити семантику дієприслівника у функції ознакового слова як синкретичного вторинного предиката із значенням: 1) мети: *На урочистому засіданні виступив президент, **продемонструвавши** блиск і злиденність політичної мислі (Ліна Костенко “Записки українського самашедшого”) На урочистому засіданні виступив президент з метою продемонструвати блиск і злиденність політичної мислі;* 2) атрибутивності і причини: *Дисиденти, мовляв, і патріоти, **просидієши** все життя у таборах та в’язницях, досвіду керівництва не мали, тож “номенклатура була єдиною наступницею влади” (Ліна Костенко). Дисиденти, мовляв, і патріоти, які просиділи все життя у таборах та в’язницях, досвіду керівництва не мали, тож “номенклатура була єдиною наступницею влади”;* 3) часу: *Двірники з мітлами обтанцюють урни, **підмітаючи** купи сміття (Ліна Костенко). Двірники з мітлами обтанцюють урни, коли підмітають купи сміття;* 4) способу дії: *Татусь, цілючи свою дитинку, Невільничого хліба дав скоринку... (Леся Українка). Татусь давав скоринку хліба, при цьому цілував свою дитинку;* 5) допустові: *А один спритний хлопчисько, Навряд **чи відаючи** про Франкових “Каменярів”, Зате добре знаючи Ціну сенсації (А. Мойсієнко). А один спритний хлопчисько, навряд чи відав про Франкових “Каменярів”;* 5) причинно-наслідковості: *Жінка давно слугувала комісарові, **отримуючи** за свої дрібні доноси мізерні подаяння (Ю. Бедзик). Жінка слугувала комісарові, щоб отримати за свої дрібні доноси мізерні подаяння.*

Ознакову функцію дієприслівника підтверджує думка М. Я. Плющ, яка зауважує, що “відокремлений одиничний дієприслівник чи дієприслівниковий зворот можна легко трансформувати у підрядну частину складнопідрядного речення або замінити на другий присудок, є підстави називати такий відокремлений компонент другорядним присудком, на відміну від дієприкметникових і прикметникових зворотів, які виражають предикативну ознаку будь-якого субстантивного члена головної частини ускладненого речення, а тому щодо них можливий термін “предикативне означення” [16, с. 24].

Дієприслівник як форма дієслова зберігає властиві йому (основі-мотиваторові) лексичні і категорійні семи способів дієслівної дії – кількісні, часові, якісно-кількісні, оцінно-емоційні, оцінно-експресивні, модально-вольові та ін. Оскільки синтагматично виділений дієприслівник (дієприслівниковий зворот) в інтонаційній структурі речення перетворюється на актуалізоване, тобто пристосоване до потреб конкретної мовленнєвої ситуації [12], то вона (синтагма) набуває різних значень, особливо напівпредикативних пояснювальних, уточнювальних та інших з яскраво вираженими конотаціями.

Проте різні конотації переважно зумовлені особливостями ситуації і типом (регістром) мовлення, що становлять функційно-синтаксичну парадигму дієслівного слова і його форм як комунікативно-текстових потенцій [9, с. 41].

Дієприслівники, що походять від дієслів різних родів (способів) дієслівної дії, реалізують відповідні процесуальні ознаки в часі, також в аспекті інтенсивності, кількісного вияву, тривалості тощо. Наприклад, вираження моменту виникнення дії: **Полетівши** в космос, на землю не повернулися (З журналу “Таємниці світу);

- тривало-обмежувальної дії: *Проте чемпіон світу, інтелектуал від боксу Віталій Кличко, таки дав українську якість, в дуєті з відомим співаком прегарно **проспівавши** Гімн України (Ліна Костенко);*

- тривало-дистрибутивної дії: *Бату, **розмірковуючи**, повільно кивав головою (Великі правителі);*

- розподільної дії: ***Переглядаючи** історичні фільми, учні засвоюють навчальний матеріал (З газети);*

- однократної дії: *Вставши в зір усе подвір’я, **штохнувши** двері носакон, він увійшов, як надвечір’я, щоб вийти згодом скрізняком (Павло Мовчан);*

- процесно-супровідної дії: *Артамонів намагався думати про батьків, як вони зрадіють, побачивши його, як будуть охати й ахати, **пританцювуючи** від радості (Любомір Дмитерко).*

Отже, у семантико-синтаксичній структурі речення дієприслівник у функції ознакового слова реалізує свою семантику в ускладненому (семантично складному)

реченні категорійною парадигмою напівпредикативності, валентною семантико-синтаксичною категорійною парадигмою та адвербіальною категорійною парадигмою, виявляючи особливості виокремленої синтагми відповідно до представлення конкретної мовленнєвої ситуації.

Дієприслівник як дієслівна форма потенційно здатна виражати дієслівну категорійну семантику виду, часу, особи та інтенцію до приєднання конститутивних компонентів (об'єкта, адресата, інструменталія, локатива) чи поширювачів-детермінантів, утворюючи поширений дієприслівниковий зворот. Вибірковість мовних засобів зумовлена настановою мовця.

Взаємодія граматичних і лексичних значень, властива слову і його формам, – характеризується як система потенцій, призначень для побудови синтаксичних конструкцій. У поліпредикативній конструкції простого речення, ускладненого відокремленим дієприслівником (дієприслівниковим зворотом), відображено дві ситуації – основну дію та співвіднесену з нею, яка в денотативному плані підпорядкована основній на осі ускладнених часових параметрів, способу представлення інформації (події, стану тощо) у логічних категоріях причини, мети, умови, допусту, наслідку. Маркування предиката словоформою дієприслівника або дієприслівниковим зворотом зумовлює експресивно-комунікативні модифікації речення – висловлення.

Література

1. Бабайцева В. В. Система односоставных предложений в современном русском языке / В. В. Бабайцева. – М. : Дрофа, 2004. – 512 с.
2. Бондарко А. В. Теория значения в системе функциональной грамматики. На материале русского языка / А. В. Бондарко. – М. : Языки славянской культуры, 2002. – 736 с.
3. Виноградов В. В. Русский язык (Грамматическое учение о слове) / под ред. Г. А. Золотовой / В. В. Виноградов. – 4-е изд. – М. : Просвещение, 1990. – 400 с.
4. Вихованець І. Р. Пояснення // Українська мова : енциклопедія. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Вид-во “Українська енциклопедія ім. М. Бажана”, 2004. – С. 513–514.
5. Вихованець Іван. Теоретична морфологія української мови / Іван Вихованець, Катерина Городенська. – К. : Пульсари, 2004. – 398 с.
6. Горпинич В. О. Морфологія української мови : підручник для студентів вищих навчальних закладів / В. О. Горпинич. – К. : ВЦ “Академія”, 2004. – 336.
7. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Синтаксис / А. П. Загнітко. – Донецьк : Вид-во Донецьк. ун-ту, 2001. – 662 с.
8. Зернов Б. Е. Взаимодействие частей речи в английском языке (статико-динамический аспект) / Б. Е. Зернов. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1986. – 126 с.
9. Золотова Г. А. Коммуникативная грамматика русского языка / Г. А. Золотова, Н. К. Онипенко, М. Ю. Сидорова. – М., 2004. – 544 с.
10. Золотова Г. А. Коммуникативные аспекты русского синтаксиса / Г. А. Золотова. – 6-е изд. – М. : КомКнига, 2010. – 368 с.
11. Ковбанюк М. І. Вторинні предикатні значення дієприслівника / Предикат у структурі речення : монографія / за ред. акад. НАПН України В. І. Кононенка / М. І. Ковбанюк. – Київ ; Івано-Франківськ ; Варшава, 2010. – 408 с.
12. Ковтунова І. І. Современный русский язык: Порядок слов и актуальное членение предложения / И. И. Ковтунова. – М. : Просвещение, 1976. – 237 с.
13. Комарова З. І. Особливості реалізації мотиваційних семантико-синтаксичних відношень у структурі простого ускладненого речення з дієприслівниками недоконаного виду / З. І. Комарова // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 10. “Проблеми граматики і лексикології української мови” : зб. наук. праць. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. – Вип. 2. – С. 121–127.
14. Мещанинов И. И. Члены предложения и части речи / И. И. Мещанинов. – Л. : Наука (Ленинградское отделение), 1978. – 387 с.
15. Плющ М. Я. Грамматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія : підручник 2-ге вид. / М. Я. Плющ. – К. : Видавничий дім “Слово”, 2010. – 328 с.
16. Плющ М. Я. Проблема відокремлення і відокремлених компонентів речення (семантико-синтаксичний і комунікативний аспекти) : навчальний посібник / М. Я. Плющ. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 92 с.
17. Русанівський В. М. Дієслово / В. М. Русанівський // Сучасна українська літературна мова. Морфологія / за заг. ред. Білодіда. – К. : Наук. думка, 1969. – С. 296–429.

18. Сасинович Е. С. Дієприслівник і його функції в українській мові : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 / Е. С. Сасинович. – К., 1961. – 270 с.

19. Селіванова Олена. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / Олена Селіванова. – Полтава : Довкілля. – К., 2006. – 716 с.

20. Слинко І. І. Синтаксис сучасної української літературної мови. Проблемні питання / І. І. Слинко, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська. – К. : Вища школа, 1994. – 670 с.

21. Сучасна українська літературна мова : підручник / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін. ; за ред. А. П. Грищенка. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Вищ. шк., 1997. – 493 с.

22. Сучасна українська літературна мова : підручник / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін. ; за ред. А. П. Грищенка. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Вищ. шк., 1997. – 493 с.